

Leefbaarheidsvisie Zevenbergschen Hoek

Uit het 'Zevenbergschen verdomhoekje'

Dorpstafel
Zevenbergschen Hoek &

 TwynstraGudde

April 2026

Zevenbergschen Hoek is een dorp wat het, vanwege zijn strategische ligging, in het verleden al vaak te verduren heeft gekregen. In de Tweede Wereldoorlog werd het dorp een militair doelwit vanwege deze strategische ligging; direct bij drie spoorlijnen, nabij de verkeers- en spoorbruggen over het Hollandsch Diep en het spoorwegknooppunt station Lage Zwaluwe. Dit leidde tot zware bombardementen en beschietingen in en rond het dorp. Een deel van de kern werd hierbij verwoest, waaronder ook de Bartholomeuskerk, die in de jaren daarna opnieuw werd opgebouwd.

Het dorp raakte in de loop van de 19e en 20e eeuw steeds meer ingeklemd door infrastructuur en industrie: spoorlijnen, de Moerdijkbruggen, later de A16, de HSL, de windmolens en de komst van Logistiek Park Moerdijk. Daardoor werd het fysiek én sociaal steeds meer geïsoleerd van omliggende kernen. In de jaren 90 moest een deel van Zevenbergschen Hoek zelfs verplaatst worden voor de aanleg van de HSL-Zuid.

Ook vandaag de dag blijkt de ligging van Zevenbergschen Hoek strategisch interessant. Niet alleen omdat het dorp door de ligging nu een aantrekkelijk forensendorp is geworden, met het risico dat het dorp een lege huls wordt: alleen een plek om goedkoop te wonen, met inwoners die geen binding hebben met het dorp. Maar ook vanwege het feit dat in de nabijheid van het dorp naar verwachting een grote energiehub met alle bijbehorende gebouwen en infrastructuur moet komen, Powerport.

'Houd het hier dan nooit op'? denken veel Hoekenaren. Het is hier niet alleen een strategische plek op de kaart, het is ook ons thuis. Een fijne plek waar we nog naar elkaar om kijken. Maar hoe zorgen we er voor dat dit in de toekomst behouden blijft?

Ter introductie

Hoekenaren wonen met veel plezier in Zevenbergschen Hoek. Echter staat de leefbaarheid onder druk; het verdwijnen van het dorpsgevoel en de sociale binding, groeiende onzekerheid over de toekomst van voorzieningen en passende woongelegenheden en aantasting van het landelijke karakter door verkeer en industrie. Bewoners voelen dat hun dorp stukje bij beetje verandert in een plek waar ze minder thuis zijn.

'Soms voelt het een beetje alsof we niet in Zevenbergschen Hoek maar in 'het Zevenbergsch verdomHoekje' wonen.'

Het afgelopen half jaar is gewerkt aan een gedragen visie voor de toekomst, waarin de ontwikkelingen rondom industrie en leefbaarheid centraal staan. Een visie van de inwoners van het dorp Zevenbergschen Hoek, waarmee zij een krachtig en gedragen geluid kunnen laten horen te midden van een sterk veranderende omgeving.

Deze visie is tot stand gekomen door de bewoners van het dorp zelf. Bijna een derde van het dorp dacht mee en leverde op verschillende momenten en manieren inhoud voor deze visie. De groeiende beweging van bijdragen is te zien op de installatie 'Leefbaarheidslicht'

(zie afbeelding op pagina 5). Leefbaarheidslicht maakt de energie en betrokkenheid van het dorp zichtbaar. Elk lampje in de cirkel staat symbool voor een stem van een bewoner: een gedachte, een wens of een idee over de leefbaarheid en de toekomst van de gemeenschap. Samen vormen deze lampjes een groeiende sterrenhemel van licht, waarin de diversiteit en kracht van het dorp tot uitdrukking komt. Het is van groot belang dat de stem van het dorp goed wordt gedeeld. Daarom legden wij de resultaten niet alleen vast in dit document maar ook op een webpagina waar we audiofragmenten, quotes, en beelden vastlegden over wat leefbaarheid voor de inwoners van Zevenbergschen Hoek betekent.

Wij hopen dat we hebben kunnen bijdragen aan het zichtbaar, hoorbaar en invoelbaar maken van de stem van inwoners van het dorp en dat de Hoekenaren de komende jaren in een leefbaar dorp kunnen blijven wonen. Van verdomhoekje naar geluk in een klein hoekje.

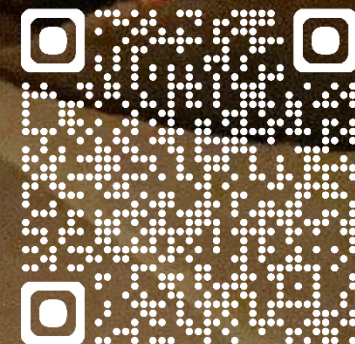
Dank voor een zeer waardevol proces.

Eva Dijkema, Sander van der Zwan en Trang Phan
(TwynstraGudde, april 2026)

Beluister de
audiofragmenten hier via de
QR code.

Wachtwoord: Leefbaarheid

Leefbaarheid onder druk

Het ministerie van Binnenlandse Zaken (BZK) heeft een instrument ontwikkeld om leefbaarheid te kunnen 'meten' en monitoren, de zogenaamde Leefbaarometer. Volgens de Leefbaarometer staat leefbaarheid onder druk wanneer meerdere factoren tegelijk verslechteren en elkaar versterken. De Leefbaarometer meet leefbaarheid langs vijf hoofddimensies:

- ▷ **Fysieke leefomgeving.** Een signaalwaarde voor achteruitgang van deze dimensie is wanneer bewoners meer stress en minder plezier in hun leefomgeving ervaren. Bijvoorbeeld wanneer groen verdwijnt of versnipperd raakt of verkeersdruk, geluid of milieuhinder toeneemt.
- ▷ **Woningvoorraad.** Deze dimensie komt onder druk wanneer de woningvoorraad verslechtert of te eenzijdig wordt.
- ▷ **Voorzieningen.** Voorzieningen zijn landelijk gezien vaak de motor achter verbetering of verslechtering van leefbaarheid. Een signaalwaarde hiervan is dat bewoners steeds verder moeten reizen voor dagelijkse voorzieningen.
- ▷ **Sociale samenhang.** Dit komt onder druk wanneer er minder contact is tussen bewoners. Een signaalwaarde voor het afnemen van deze dimensie is minder betrokkenheid, minder verenigingsleven, meer polarisatie.
- ▷ **Overlast en onveiligheid.** Deze dimensie komt onder druk wanneer ervaren onveiligheid toeneemt (gevoelens van onveiligheid op straat) en overlast (verkeer, geluid, afval, hanggroepen) structureel wordt.

Leefbaarheid komt vooral onder druk te staan bij stapeling van problemen, niet door één losse factor. Vaak beïnvloeden en versterken deze dimensies of factoren elkaar ook waardoor vicieuze cirkels ontstaan.

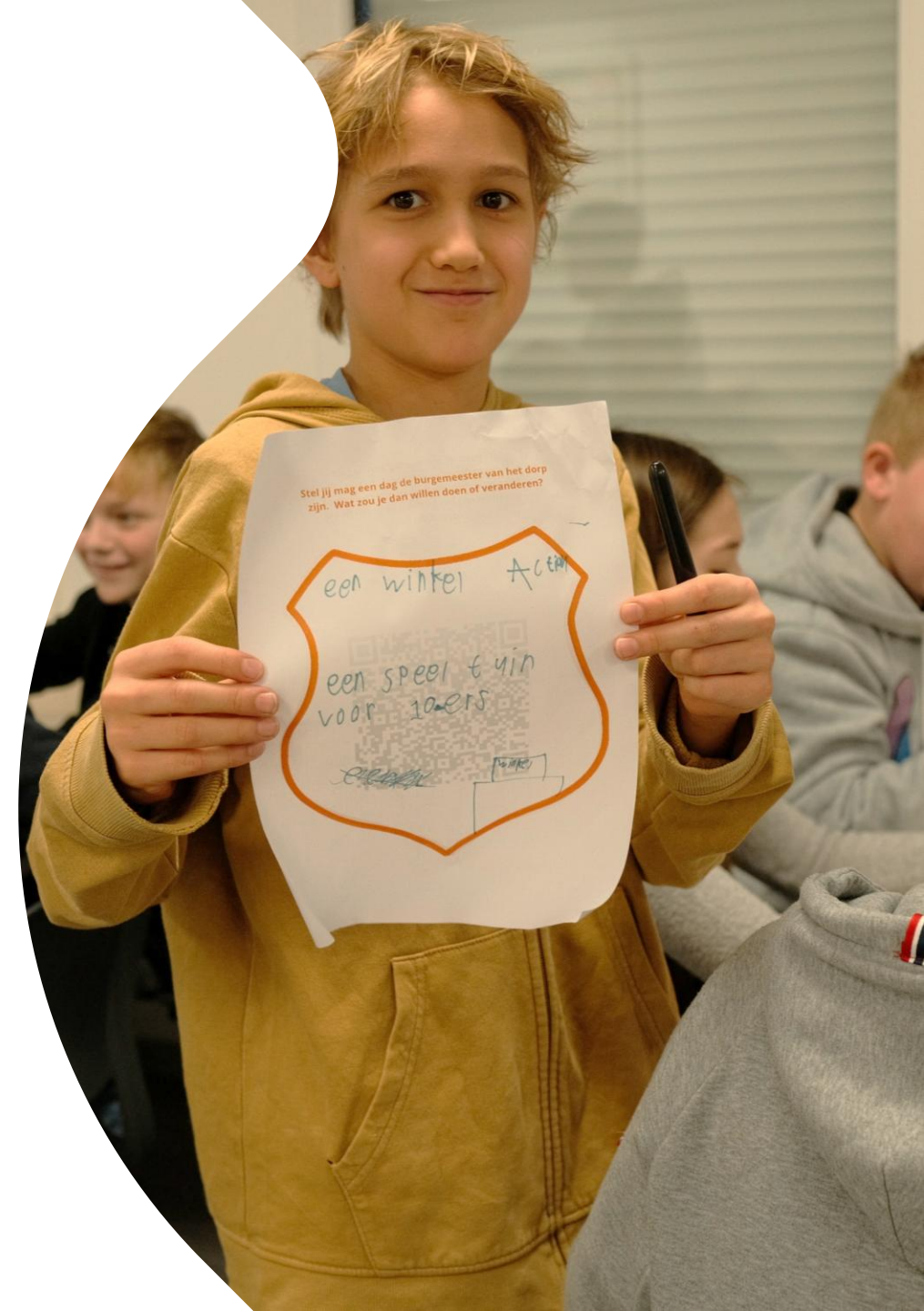
Een voorbeeld daarvan is:

De omstandigheden en signalen die volgens de Leefbaarometer voorafgaan aan leefbaarheidsdaling zijn in toenemende mate aanwezig in Zevenbergschen Hoek. Hiermee is het risico op het verder afnemen van de leefbaarheid in de toekomst hoog. Daarnaast ontstaat door de mogelijke komst van Powerport en alle geplande uitbereiding van de industrie, waaronder Logistiek Park Moerdijk, extra urgentie op het leefbaarheidsvraagstuk.

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	Pagina 8
Over het proces naar de visie	Pagina 12
Wat zeiden inwoners over leven in het dorp?	Pagina 15
<i>Leeftijdscategorie 4 - 12</i>	16
<i>Leeftijdscategorie 12 - 25</i>	18
<i>Leeftijdscategorie 25 - 45</i>	20
<i>Leeftijdscategorie 45 - 65</i>	22
<i>Leeftijdscategorie 65+</i>	24
Van losse inzichten naar één verhaal	Pagina 26
<i>Leefbaarheid in 3 kernverlangens</i>	27
<i>Kernverlangens verbondenheid</i>	29
<i>Kernverlangens weidsheid</i>	31
<i>Kernverlangens zekerheid</i>	33
Tot slot	Pagina 36

Managementsamenvatting

Deze leefbaarheidsvisie is opgesteld door en voor inwoners van Zevenbergschen Hoek. In een breed participatief proces – via enquêtes, dorpsbijeenkomsten, schoolactiviteiten, verenigingen en informele ontmoetingen – zijn 375 reacties opgehaald van inwoners van 8 tot 87 jaar. Het proces was niet alleen een middel om input te verzamelen, maar droeg zelf ook bij aan sociale verbinding in het dorp.

De visie is geen uitvoeringsplan, maar een gedragen kader dat richting geeft aan keuzes en samenwerking tussen inwoners, gemeente, maatschappelijke partners en andere betrokken partijen.

Uit de gesprekken en bijdragen komen per leeftijdsgroep de volgende belangrijkste inzichten naar voren:

- ▷ Kinderen missen groen en plekken om met elkaar te kunnen rondhangen.
- ▷ Jongeren willen graag in het dorp blijven, maar missen perspectief op wonen en ontmoeting.
- ▷ Werkende gezinnen ervaren onveiligheid, verkeersdruk en een gebrek aan passend activiteitenaanbod.
- ▷ Ouderen maken zich zorgen over isolement en het verdwijnen van voorzieningen.
- ▷ Het dorp voelt zich structureel minder gezien dan grotere kernen, wat het gevoel van het 'verdomhoekje' versterkt.

De betekenis van leefbaarheid voor Hoekenaren kan samengevat worden in drie kernverlangens, die alle drie onder druk staan:

Verbondenheid

Dorpsgevoel en gemeenschap

Leefbaarheid is voor Hoekenaren sterk verbonden met het warme dorpsgevoel: elkaar kennen, dingen voor elkaar doen, en een vitale gemeenschap met actieve verenigingen.

Weidsheid

Rust, ruimte en groen

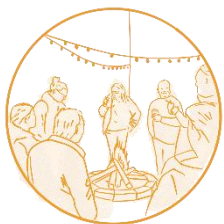
Leefbaarheid betekent een gezonde, rustige woonomgeving met behoud van het landelijke karakter, en duidelijke grenzen aan de impact van industrie en infrastructuur.

Zekerheid

Bestaansrecht nu en in de toekomst

Leefbaarheid vraagt om een dorp dat het dagelijks leven faciliteert. Een basis van goede woningen voor jong en oud, nabijheid van essentiële voorzieningen, en veilige, betrouwbare mobiliteit.

Verbondenheid - Dorpsgevoel en gemeenschap

Leefbaarheid is sterk verbonden met het warme dorpsgevoel: elkaar kennen, elkaar ontmoeten en samen activiteiten organiseren. Dit staat onder druk door het verdwijnen van voorzieningen, afnemende vrijwilligers, een eenzijdig activiteitenaanbod en beperkte ontmoeting tussen oude en nieuwe bewoners. Dit laatste is deels het gevolg van de toenemende aantrekkelijkheid van Zevenbergschen Hoek als 'forensendorp'. Het dorp ligt op een knooppunt van infrastructuur: nabij de A16, A59 en station Lage Zwaluwe. Hierdoor is het dorp goed verbonden met grotere werk- en stedelijke gebieden zoals Breda, Rotterdam en Dordrecht. De huizenprijzen zijn in Zevenbergschen Hoek relatief laag in vergelijking met omliggende kernen. Dit maakt het dorp aantrekkelijk voor mensen die elders werken, maar betaalbaar willen wonen. Dit zijn echter ook vaak mensen die minder sociale binding met het dorp hebben en een groot deel van hun sociale leven hebben op de plek waar ze werken.

Weidsheid - Rust, ruimte en groen

Bewoners hechten grote waarde aan een gezonde, rustige en groene leefomgeving. Dit verlangen staat onder druk door toenemende industrie, vracht- en sluisverkeer, geluid- en milieuhinder en aantasting van het landschap. De ervaren onveiligheid door toenemend vrachtverkeer en sluisverkeer, met name voor kinderen en ouderen, is een belangrijke zorg.

Zekerheid - Bestaansrecht nu en in de toekomst

Leefbaarheid vraagt om perspectief: passende woningen voor starters en senioren, bereikbare voorzieningen, betrouwbare mobiliteit en het nakomen van beloften. Vertraging van projecten, bureaucratische belemmeringen en het wegvallen van voorzieningen ondermijnen het vertrouwen in de toekomst van het dorp.

Met deze visie vragen inwoners nadrukkelijk om:

- ▷ Erkenning van Zevenbergschen Hoek als volwaardige dorpskern, met de daarbij behorende basisvoorzieningen.
- ▷ Maatregelen om de overlast van de toenemende hoeveelheid vrachtverkeer, en de onveilige situaties die hierdoor ontstaan, te beperken.
- ▷ Maatregelen om ervoor te zorgen dat het landelijke karakter behouden blijft en dat inwoners, ondanks ontwikkelingen zoals Powerport en Logistiek Park Moerdijk, steeds minder zien, ruiken en horen van de industrie in hun omgeving.
- ▷ Te onderzoeken of inwoners in de nabije omgeving van Powerport op een slimme manier kunnen profiteren van de ontwikkelingen. Zijn er win-win mogelijkheden, bijvoorbeeld in het kader van de energietransitie?
- ▷ Een betrouwbare samenwerking tussen bewoners, gemeente en partners; blijvend gesprek over achterliggende waarden, óók wanneer belangen botsen.
- ▷ Niet te vergeten dat Zevenbergschen Hoek niet alleen een strategische plek op de kaart is, maar ook een thuis voor de ruim 1600 inwoners. Dat betekent dat zij de burens zijn van alle ontwikkelingen in deze omgeving. Aan alle partijen vragen inwoners om hen ook zo te behandelen. Buren helpen elkaar wanneer nodig en bezorgen elkaar geen overlast.

Met andere woorden:

Powerport kan veel vermogen leveren, maar de vraag is: Hoe zorgen we ook voor blijvende leefbaarheidsenergie voor de inwoners van Zevenbergschen Hoek? En hoe zorgen we er voor dat de lampjes van alle Hoekenaren ook in de toekomst kunnen blijven branden?

Over het proces
naar de visie

Bouwen aan een gezamenlijk verhaal

De dorpsstafel van Zevenbergschen Hoek heeft met steun van de gemeente Moerdijk TwynstraGudde opdracht gegeven om samen met en voor de inwoners van het dorp een realistische, gedragen en toekomstbestendige visie te maken op leefbaarheid. De visie die u nu voor u ziet is enkel mogelijk door de nauwe samenwerking tussen TwynstraGudde en het bestuur van de Dorpsstafel Zevenbergschen Hoek.

Samen hebben we de inwoners van het dorp via huis-aan-huis brieven, het lokale krantje en posters op centrale plekken in het dorp geattendeerd op het proces en de mogelijkheden om mee te doen.

Om zo'n breed mogelijke deelname van alle leeftijdscategorieën uit het dorp te laten meedoen, hebben we goed nagedacht over specifieke participatiemomenten:

- Doorlopend: Er lagen enquêteformulieren in het gemeenschapshuis De Zevensprong, en er is een online enquête afgenomen.
- Incidenteel: Op verschillende momenten zijn we aangesloten bij bestaande activiteiten en hebben we zelf activiteiten georganiseerd. Zo waren we aanwezig tijdens een soepmiddag in De Zevensprong, deden we actief mee aan de lokale kerstmarkt, waren aanwezig bij de jaarlijkse kooruitvoering in de kerk, organiseerden we een les in basisschool de Hoeksteen en we hebben een biertje gedronken met de jeugd na een voetbaltraining. Daarnaast organiseerden we samen een dorps-nieuwjaarsborrel voor het hele dorp in het pas heropende café De Zwaan met lokale catering van restaurant De Gouden Leeuw.

Het proces was hiermee niet alleen een middel, maar ook een doel. Tijdens de nieuwjaarsborrel hebben we het meer dan eens gehoord:

"Dit maakt het dorp leefbaar. Dat we weer samen kunnen zijn en dat we elkaar weer ontmoeten."

Deze visie is geen verzameling van individuele wensen. We hebben gezocht naar wat veel van de inwoners echt raakt. Dit vormt de basis voor de visie. Deze visie is ook geen uitvoeringsplan. Niet elke wens is daarom al een concreet uitgewerkte maatregel.

Wie deden er mee?

Online vragenlijst:	73 formulieren, leeftijd 26 – 87 jaar
Fysieke vragenlijst:	30 formulieren
Kerstmarkt:	77 kerststerren, leeftijd 45 – 70 jaar
Nieuwjaarsborrel:	60 bezoekers, leeftijd 45 – 70 jaar
Uitvoering koor:	40 bezoekers, leeftijd 35 – 65 jaar
Basisschool de Hoeksteen:	55 leerlingen van groep 4 t/m 8, leeftijd 8 – 12 jaar
Voetbalvereniging DHV:	40 leden, leeftijd 18 – 25 jaar

Totaal 375 responses

Wat zeiden inwoners over leven in het dorp?

dat er winkels
komen en dat
er meer kleine
Sted tinnen
komen

geen vracht wagen
ts in het dorp
een zwembad
metro

Leeftijdscategorie 4-12 jaar

Tijdens het schoolbezoek bij basisschool de Hoeksteen hebben we gesproken met 55 leerlingen uit de groepen 4 tot en met 8. We stelden hen de vraag: Als jij een dag burgemeester zou zijn, wat zou je dan veranderen aan het dorp?

“

Zelfs ons laatste voetbalveldje gaat weg!

“

Ik vind dat er een bakkerij moet komen want dan kunnen we uit school een frikandelbroodje halen.

“

Er moeten meer bomen zijn want in de zomer is er geen schaduw als we aan het spelen zijn.

“

Ik kwam te laat op school door de vrachtwagens!

“

Er moeten meer plekken komen voor de oudere kinderen want als ik nu naar buiten ga is het enige wat ik kan doen een beetje rondfietsen.

Wat kinderen belangrijk vinden, verschilt per leeftijd, maar de kern is steeds hetzelfde: **veilig** buiten kunnen spelen in **een groene omgeving**, elkaar kunnen **ontmoeten** en **zelfstandig** op pad kunnen gaan.

Kinderen uit groep 4 tot en met 6 zijn vooral enthousiast over de speeltuinen in het dorp. Ze genieten hier zichtbaar van en voor hen kunnen het er eigenlijk niet genoeg zijn. Tegelijk geven ze aan dat een speeltuin pas echt leuk is als er ook andere kinderen zijn om mee te spelen; soms missen ze leeftijdsgenootjes om samen activiteiten te ondernemen.

Voor leerlingen uit groep 7 en 8 verandert de behoefte. Speeltuinen zijn voor hen minder aantrekkelijk; zij zoeken vooral plekken waar ze kunnen 'hangen', sporten en elkaar ontmoeten. Ze willen voetballen, basketballen, rennen, verstoppertje spelen en na school veilig met vrienden en vriendinnen op pad kunnen. Wat hier sterk naar voren komt, is hun behoefte aan autonomie; zelf kunnen bepalen waar je heen gaat en met wie. Hun wensen zijn eigenlijk heel eenvoudig: een grasveldje, een paar bankjes, meer groen voor schaduw, ruimte om hutten te bouwen of je te verstoppen, en een klein winkeltje waar je na school zelf iets lekkers kunt halen met je vrienden.

Maar ook al wonen deze kinderen in een landelijke, dorpse omgeving, deze dingen zijn er nu niet. Het laatste grasveldje gaat weg voor woningbouw, groen ontbreekt in de kern, er is geen plek waar ze na school even heen kunnen om iets lekkers te halen en sluisverkeer en vrachtwagens zorgen voor onveilige situaties waardoor niet iedereen zelfstandig buiten mag spelen. Een leefbaar dorp betekent voor deze kinderen dat er ook ruimte is voor hen.

Leeftijdscategorie 12-25 jaar

Tijdens ons bezoek bij de voetbalvereniging DHV legden we bierviltjes neer in de kantine met de vraag: *zie jij jezelf hier in de toekomst wonen? Ja of nee? En waarom?* Na de training kwamen de jongeren van het veld en mochten ze met een ingevuld bierviltje een gratis drankje halen bij de bar. Er ontstonden mooie discussies.

“

Ik zie mezelf hier in de toekomst wel wonen maar dan moeten er wel mogelijkheden zijn. Als ik elders een betaalbare woning kan vinden ga ik daarheen.

“

Vooral een plek waar je samen kan komen zodat je contact kan houden met je maten want hoe ouder je wordt, hoe meer je uit elkaar gaat.

“

Station Lage Zwaluwe voelt niet veilig. Als je je fiets op het station zet als je een avondje gaat stappen wordt deze waarschijnlijk gejat.

Uit de antwoorden kwam dat leefbaarheid voor deze groep gaat over het behouden van de **sterke vriendschappen** die ze hebben opgebouwd, kunnen **blijven wonen** in het dorp met **basisfaciliteiten** en makkelijk en veilig **het dorp in en uit komen** om uitstapjes te maken naar de steden voor bijvoorbeeld school, studie of uitgaan.

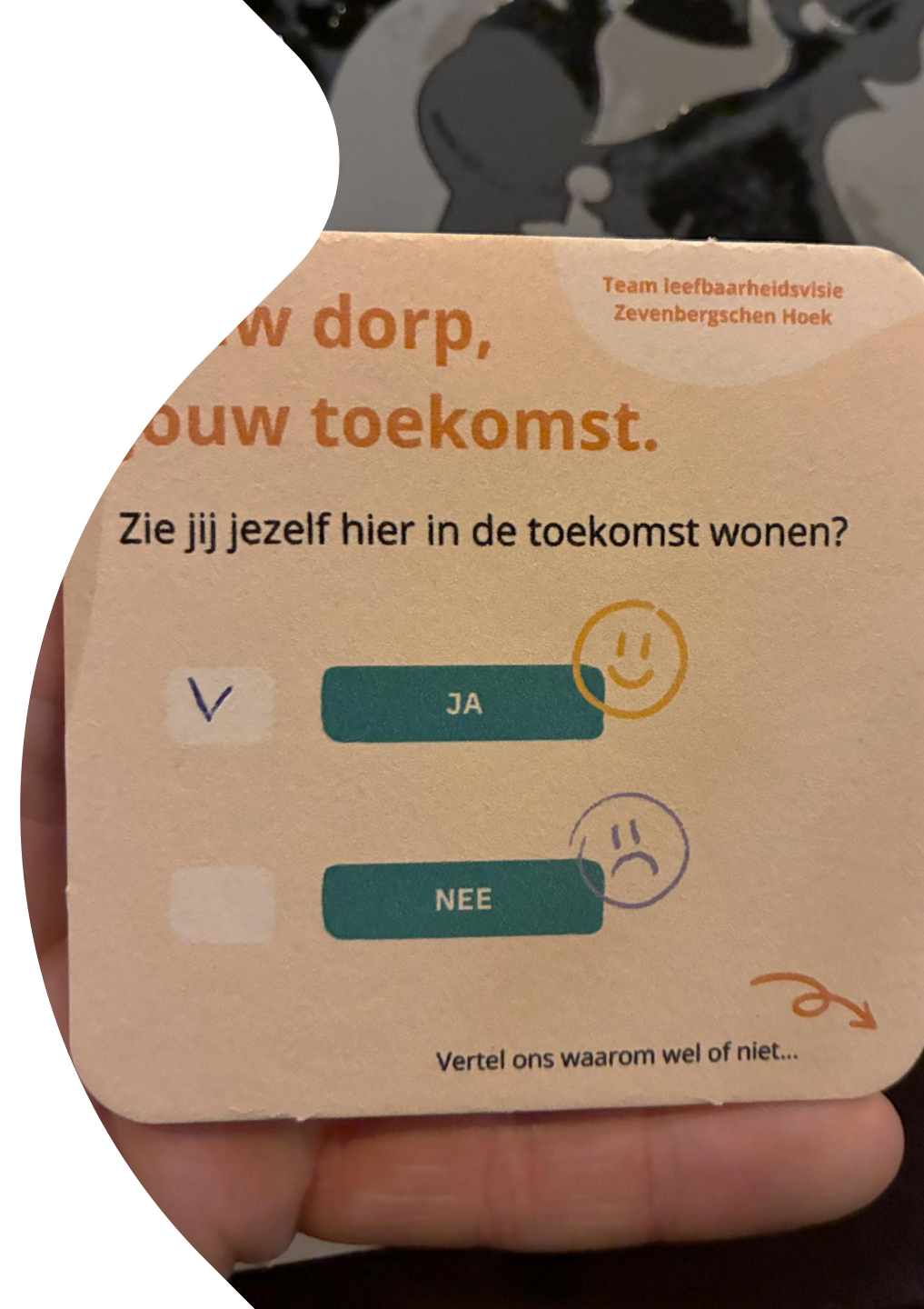
Jongeren hechten veel waarde aan de sociale netwerken die zij in het dorp hebben opgebouwd en willen deze graag behouden. Levendige plekken waar zij elkaar kunnen ontmoeten, zijn daarvoor essentieel. De heropening van De Zwaan als ontmoetingsplek wordt dan ook zeer gewaardeerd. Tegelijkertijd realiseren jongeren zich dat zulke plekken alleen kunnen blijven bestaan als er voldoende draagvlak is. Het voortbestaan van verenigingen, zoals de voetbalvereniging, hangt direct samen met het aantal leden. In dat licht maken zij zich zorgen over het voortbestaan van de basisschool:

Als we die ook nog verliezen, blijven er geen leden meer over!

Het kunnen blijven wonen in het dorp is een tweede belangrijk thema. Veel jongeren geven aan dat zij graag in het dorp willen blijven maar dat dit in de praktijk lastig is. Het gebrek aan betaalbare woningen voor starters maakt het moeilijk om hier een toekomst op te bouwen.

Daarnaast vinden jongeren het belangrijk om het dorp makkelijk en veilig in en uit te kunnen. Voor school, studie, werk en uitgaan zijn Zevenbergen en Breda belangrijke bestemmingen. Openbaar vervoer speelt hierin een grote rol: de buurtbus (lijn 218), buslijn 173 en station Lage Zwaluwe zijn onmisbaar, maar voldoen volgens jongeren niet goed. De bushalte van de lijnbus is slecht bereikbaar en het station wordt als onaantrekkelijk en onveilig ervaren.

Alles bij elkaar laten de antwoorden zien dat leefbaarheid voor jongeren gaat over: verbonden blijven met elkaar, perspectief hebben om in het dorp te wonen en de vrijheid om zich veilig en zelfstandig te bewegen. Zonder ontmoetingsplekken, woningen en goede verbindingen komt leefbaarheid voor hen onder druk te staan.

Leeftijdscategorie 25-45 jaar

We hebben de groep tussen 25-45 jaar goed kunnen bereiken met de online enquête, maar enkel sporadisch kunnen spreken tijdens de fysiek georganiseerde momenten. De groep bestaat uit veel 'nieuwe' inwoners van het dorp, die er relatief recent zijn komen wonen. Veel mensen uit deze groep hebben een druk leven. Ze werken en hebben vaak ook een druk gezinsleven.

“

Mijn kind is al drie keer bijna aangereden door een vrachtwagen.

“

De hazen zijn weg. Het natuurlijke, rustige en gezonde landschap maakt plaats voor gevaarlijke en luidruchtige vrachtwagens, treinen en lelijke loodsen.

“

'Er wordt veel georganiseerd voor pensionado's, maar niet voor werkenden.'

Voor volwassenen en jonge ouders betekent leefbaarheid vooral wonen in een **groene, rustige en gezonde omgeving** waarin **veiligheid** centraal staat. Zij hechten veel waarde aan een prettige woonomgeving voor henzelf én hun kinderen, goede **bereikbaarheid** van werk en de **continuïteit van voorzieningen** zoals school en kinderopvang.

Veel van hen zijn in het dorp komen wonen vanwege de relatief betaalbare woningen, de nabijheid van de snelweg, de aanwezigheid van een basisschool en kinderopvang, en het rustige, groene karakter van het platteland. De uitbreiding van de industrie (Powerport en Logistiek Park Moerdijk) zorgt er volgens deze groep voor dat het groene en rustige karakter waarvoor zij zijn gekomen langzaam verdwijnt. De grootste en meest urgente zorg is het toenemende vrachtverkeer richting het terrein van Den Hartog en het sluipverkeer door het dorp. Dit leidt niet alleen tot geluidsoverlast maar vooral tot een gevoel van onveiligheid. De angst dat kinderen worden aangereden leeft breed. Ook het dorp uitkomen in de ochtend wordt als problematisch ervaren onder andere door de wegversmallingen op de Driehoefijzersstraat.

Voor bewoners van het buitengebied is de verkeerssituatie extra ingewikkeld. Fietsroutes naar school, zoals over de Gelderseweg/Achterdijk, worden als onveilig gezien waardoor ouders hun kinderen vaker met de auto brengen. Dit zorgt op zijn beurt weer voor lange files rond de school. De verkeersdruk raakt zo direct aan het dagelijks leven van gezinnen. Daarnaast geven werkende volwassenen aan dat er weinig aanbod is in het dorp dat aansluit bij hun leven. Activiteiten die worden georganiseerd zijn vaak gericht op ouderen (of juist kinderen). Ook vinden de activiteiten regelmatig plaats tijdens werktijden waardoor deze groep zich minder aangesproken voelt. Het is voor deze groep een grote stap om zelf wat te organiseren of om vrijwilligerstaken op zich te nemen omdat dit vaak moeilijk te combineren is met hun werk en of het gezinsleven.

Leeftijdscategorie 45-65 jaar

We hebben de groep tussen 45-65 jaar veel gesproken, zowel bij de kerstmarkt, de nieuwjaarsborrel en bij ons bezoek aan de jaarlijkse kooruitvoering in de kerk.

“

Het gat tussen ons en Zevenbergen wordt steeds groter. Meer dan 90% van de nieuwbouw is daar.

“

'Wij halen nu de boodschappen voor mijn ouders, maar daardoor raken ze echt in isolement.'

“

Is het straks nog allemaal te doen hier als we ouder zijn?

“

Door het sluiptverkeer van de A16 en de wegversmallingen op de Driehoefijzersstraat komen we het dorp 's ochtends bijna niet uit.

Wat leefbaarheid betekent voor de groep 45-65 jaar heeft een sterke overlap met de groep van 25-45 jaar. Ook hier is de inklemming van het dorp tussen industrie infrastructuur een belangrijke zorg en ergernis. Maar **lokale faciliteiten** zoals een buurt supermarkt worden nog een stuk belangrijker. Voor deze groep is leefbaarheid sterk gekoppeld aan de vraag: *Is dit dorp ook over 10-20 jaar voor mij nog een fijne plek om te wonen?*

Wat uniek is aan deze groep, is dat ze zowel te maken krijgen met de zorgen van kinderen om een starterswoning te vinden als het isolement waar hun ouders in terecht komen zonder lokale voorzieningen. Ze stellen zichzelf de vraag: *'Is het allemaal nog wel te doen hier als we later ouder zijn?'* Het wegtrekken van leeftijdsgenoten vaak door een gebrek aan faciliteiten zet nog meer aan het denken. Het behoud en de terugkeer van faciliteiten wordt gezien als essentieel.

Daarnaast is er een verlangen naar een groen centrum met een gezelligere en warmere uitstraling.

Leeftijdscategorie 65+ jaar

We hebben de leeftijdsgroep 65+ onder andere bij de soepmiddag en de kerstmarkt veel gesproken. Ook zijn er door hen veel fysieke enquêteformulieren ingevuld.

“

Ik heb het allemaal langzaam zien verdwijnen. De supermarkt, de bakker, de slager. Waar stop het?

“

Wij letten hier nog goed op elkaar! Dat vind ik fijn.

“

Ik wil graag dat mijn kinderen in de buurt kunnen blijven wonen

“

Wie neemt mijn vrijwilligersrollen straks over als ik het niet meer kan?

“

Jeugd vertrekt en er komen mensen zonder ambitie voor sociale binding met het dorp en de verenigingen bij.

Wat uniek is voor deze groep is dat ze verreweg de meeste ervaring hebben met hoe het dorp zich heeft gevormd. Door de tijd hebben ze gezien hoe de supermarkt, de slager, de kapper en de bakker uit het dorp verdwenen. Ledenaantallen van verenigingen dalen en er staan weinig tot geen mensen klaar om vrijwilligersrollen over te nemen. Met een sterk bewustzijn van deze veranderingen en weinig perspectief op positieve verandering naar de toekomst stellen ze zichzelf de vraag: *'Hoe houden we elkaar vast? En kan ik hier, dicht bij mijn familie, überhaupt fijn oud worden?'*

Ze zien Hoekenaren vertrekken, de jeugd kan geen starterswoning vinden en er komen nieuwe mensen zonder ambitie voor sociale verbinding met de verenigingen en lokale voorzieningen bij. Hierdoor daalt het draagvlak voor lokale voorzieningen nog meer. Het verlies van deze lokale voorzieningen is voor hen niet alleen belangrijk om autonoom te kunnen blijven leven maar ook een gemis aan sociaal contact.

Er wordt met veel verwachting en hoop gekeken naar de nieuwe Multifunctionele Accommodatie als plek voor hernieuwde verbinding. Maar het vooruitzicht dat ook dit moet gaan draaien op vrijwilligers waar al een te kort aan is, is zorgwekkend. Daarnaast wordt elke vertraging ook echt gevoeld als verder verlies van verbinding.

Vanwege alle bovenstaande ontwikkelingen staan vele van hen er voor open om hun woning door te geven aan de volgende generaties, en zelf kleiner te gaan wonen. Zo, hopen ze, kan de sociale verbinding blijven voortbestaan. Het tekort aan seniorenwoningen is daarmee ook een belangrijk aandachtspunt.

Van losse inzichten naar één verhaal

Leefbaarheid in drie kernverlangens

Een belangrijk deel van leefbaarheid gaat niet over feiten en cijfers, maar over wat mensen voelen en ervaren. Wat betekent leefbaarheid voor bewoners? Wanneer is Zevenbergschen Hoek leefbaar en wanneer is het dat niet meer? Samenvattend laat leefbaarheid zich vangen in drie kernverlangens van Hoekenaren. Een verlangen naar:

Verbondenheid

Dorpsgevoel en gemeenschap

Leefbaarheid is voor Hoekenaren sterk verbonden met het warme dorpsgevoel: elkaar kennen, dingen voor elkaar doen, en een vitale gemeenschap met actieve verenigingen.

Weidsheid

Rust, ruimte en groen

Leefbaarheid betekent een gezonde, rustige, natuurlijke woonomgeving met behoud van het landelijke karakter, en duidelijke grenzen aan de impact van industrie en infrastructuur.

Zekerheid

Bestaansrecht nu en in de toekomst

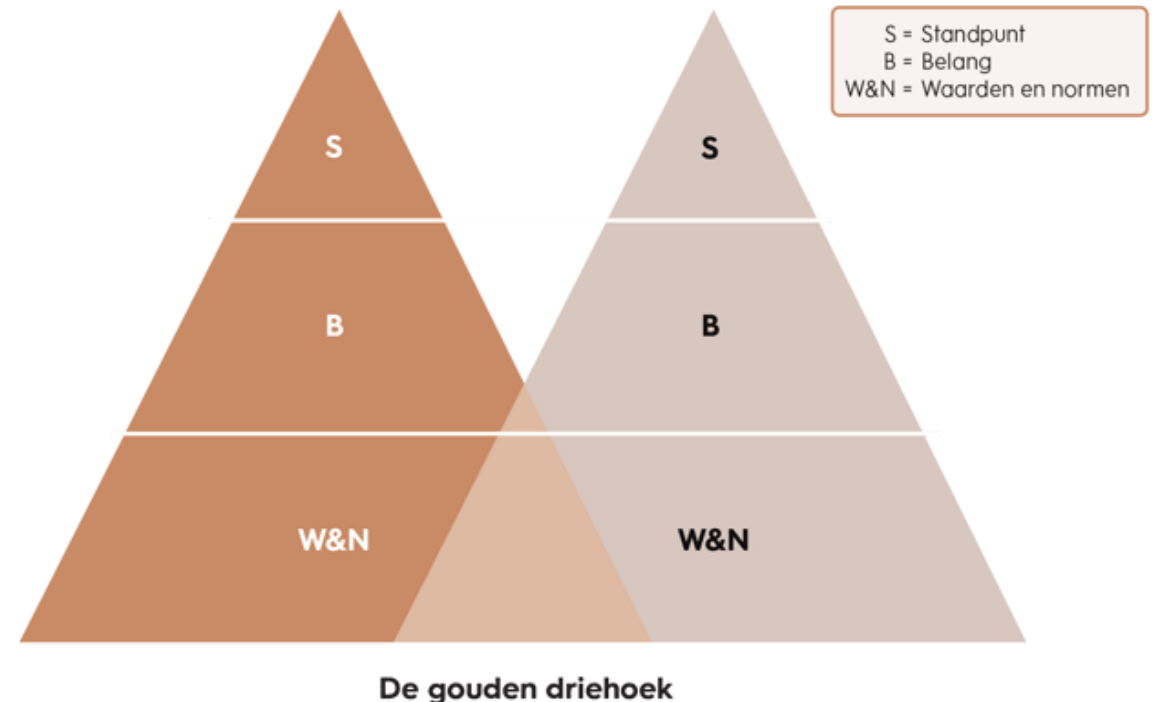
Leefbaarheid vraagt om een dorp dat het dagelijks leven (nu en in de toekomst) faciliteert. Zekerheid over goede woningen voor jong en oud, nabijheid van essentiële voorzieningen, en veilige, betrouwbare mobiliteit.

Van verlangens naar belangen en standpunten

Leefbaarheid als containerbegrip hebben we ingevuld met drie kernverlangens: het verlangen naar **verbondenheid**, het verlangen naar het **weidsheid**, en het verlangen naar een **zekerheid** over de toekomst. Op de volgende pagina's maken we concreet wat deze verlangens betekenen en worden zij omgezet in belangen (**dit komt onder druk als**), en specifieke standpunten (**daarom willen wij**).

Het is belangrijk dat deze concrete standpunten en belangen niet los gezien worden van de bredere verlangens. Met deze visie wordt nadrukkelijk gevraagd om de concrete wensen (standpunten) zo goed mogelijk uit te voeren en na te leven door betrokken partijen. Echter, wanneer dit niet lukt, blijft het belangrijk om het gesprek te blijven voeren over de achterliggende verlangens waar de standpunten het resultaat van zijn. Bijvoorbeeld: Als meer bomen planten geen optie is, hoe werken we dan wel aan het verbeteren van het landelijke gevoel?

Hoe zorgen we dat inwoners van Zevenbergschen Hoek dan toch verbinding met elkaar kunnen houden? Hoe zorgen we ervoor dat ze de rust, ruimte, gezondheid en veiligheid van het polderlandschap kunnen blijven ervaren? En hoe zorgen we ervoor dat ze kunnen blijven voelen dat er een toekomst voor hen is op de plek waar ze zo'n grote verbinding mee hebben?

Kernverlangens: Verbondenheid

Dorpsgevoel en gemeenschap

Dit komt onder druk als:

- ▷ Voorzieningen zoals een bakker of buurtsuper verdwijnen en men elkaar daardoor steeds minder spontaan ontmoet.
- ▷ Het dorpsgevoel vermindert doordat het dorp een minder gezellige uitstraling en karakter krijgt. Het ontbreken van groen in de kern speelt hierbij een belangrijke rol.
- ▷ Het bruisende verenigingsleven niet behouden kan worden door vermindering van de ledenaantallen en gebrek aan opvolgers van vrijwilligers.
- ▷ Ten gevolge van de lagere huizenprijzen er nieuwe bewoners in het dorp komen wonen zonder aspiraties om sociale binding te krijgen in het dorp.
- ▷ Bewoners elkaar niet meer goed kennen en groeten op straat. Dit gebeurt wanneer nieuwe bewoners niet goed opgenomen (kunnen) worden in de sociale structuur (geen actieve deelname aan activiteiten en verenigingen).
- ▷ Er onvoldoende activiteiten georganiseerd worden die een brede doelgroep aanspreken, waaronder ook werkenden (op dit moment worden er vooral activiteiten voor kinderen en ouderen georganiseerd).

Daarom willen wij dat:

- ▷ Het nieuwe multifunctionele centrum (MFA) dé plek wordt voor ontmoeting. Dat betekent dat het op betrouwbare en vaste momenten open is en daardoor niet afhankelijk is van vrijwilligers. We vragen daarom aan de gemeente om een beheerder aan te stellen.
- ▷ Het groene karakter wordt versterkt: meer bomen, groenvoorziening en schaduw in het dorp.
- ▷ Onderzocht wordt hoe een paar basisvoorzieningen kunnen terugkeren in het dorp zodat spontane ontmoeting meer gefaciliteerd wordt. Bijvoorbeeld doordat:
 - ▷ De gemeente en Woonkwartier onderzoeken welke ruimte er beschikbaar gesteld zou kunnen worden aan ondernemers voor het starten van een winkel (bijvoorbeeld in het nieuwe MFA of de kerk).
 - ▷ De gemeente overweegt om de kosten voor een standplaats op de markt voor ondernemers te verlagen waardoor er in elk geval wekelijks lokaal een boodschap gedaan kan worden.
- ▷ Het verenigingsleven behouden blijft en gestimuleerd wordt.
 - ▷ Met de huidige groep vrijwilligers actief wordt nagedacht over nieuwe manieren van het vormgeven van vrijwilligerswerk die beter passen bij de nieuwe generatie. Hier zou bijvoorbeeld een werkgroep voor opgezet kunnen worden, aangestuurd door de dorpsafel.
 - ▷ Het MFA ook (financieel) toegankelijk is voor kleinere verenigingen en initiatieven.

Wat wij verder nog belangrijk vinden:

- ▷ De gemeente en Woonkwartier onderzoeken of er (indien er voor de komst van Powerport voor gebied Oost gekozen wordt) ruimte gemaakt kan worden voor Moerdijkers in Zevenbergschen Hoek, om hen op te vangen, en het draagvlak van lokale voorzieningen te vergroten.
- ▷ Bewoners en betrokken partijen (zoals Surplus, Woonkwartier, gemeente) zich collectief inspinnen om activiteiten te organiseren die passen bij de levensstijl van werkenden (denk aan avondyoga of filmavonden).
- ▷ De gemeente beleid maakt wat het mogelijk maakt om de (leegstaande) kerk in de dorpskern opnieuw invulling te geven en hiermee een extra plek voor ontmoeting te creëren.

Kernverlangens: Weidsheid

Rust, ruimte en groen

Dit komt onder druk als:

- ▷ Het polderlandschap verdwijnt en het dorp de industrie steeds nadrukkelijker kan zien/ruiken/horen/voelen, wat een gevoel van inklemming met zich mee brengt (het gevoel van in het verdomhoekje zitten).
 - ▶ Geluidsoverlast toeneemt en de luchtkwaliteit afneemt (door o.a. toename vrachtverkeer, autoverkeer, HSL en bouwwerkzaamheden).
 - ▶ De industrie groeit en grote loodsen/infrastructuur verschijnen op plekken die eerst groen en natuurlijk waren.
- ▷ Vrachtverkeer en sluipverkeer (o.a. Driehoefijzersstraat, A16) door het dorp toenemen, waardoor de veiligheid (specifiek voor kinderen en ouderen) verslechtert en de dorpingen regelmatig in de file staan om het dorp uit te kunnen.
- ▷ De dorpskern steeds minder groen wordt en verder versteent.

Daarom willen wij dat:

- ▷ Er geen verdere toename is van zintuiglijke hinder door industrie of ontwikkelingen rond het dorp. Dit betekent:
 - ▶ Bescherming van het polderlandschap.
 - ▶ Dat wanneer er grote objecten zoals loodsen bij komen, er altijd actief een bewonersgroep betrokken wordt om mee te denken over de uitstraling en het effect op de omgeving (hoe kan het ontwerp beter inpassen in de omgeving en dus groener/duurzamer, etc.).
- ▷ Er minder overlast is door sluipt- en vrachtverkeer. Doordat:
 - ▶ Den Hartog niet verder uitbreidt en onderzocht wordt of het bedrijf kan verplaatsen (bijvoorbeeld naar het Logistiek Park Moerdijk).
 - ▶ Er verkeersmaatregelen genomen worden op de Vlijt om de overlast van het vrachtverkeer te verminderen.
 - ▶ Sluip- en vrachtverkeer permanent wordt geweerd uit de kern door structurele maatregelen die ook gehandhaafd worden.

Wat wij verder nog belangrijk vinden:

- ▷ Dat er actief wordt nagedacht over veilige verbindingen voor actieve mobiliteit (wandelen en fietsen) van het buitengebied naar de dorpskern (specifiek op de Gelderseweg/Achterdijk).
- ▷ Dat de verkeerssituatie op de Driehoefijzersstraat opnieuw wordt beschouwd met als doel te zorgen dat dorpelingen wel makkelijk het dorp uit kunnen maar sluiptverkeer ontmoedigd blijft.
- ▷ Dat er heldere afspraken gemaakt worden over de monitoring van geluid en luchtkwaliteit en dat er nagedacht wordt over hoe bewoners hierin betrokken kunnen worden (citizen science).

Kernverlangens: Zekerheid

Bestaansrecht nu en in de toekomst

Dit komt onder druk als:

- ▷ Inwoners het gevoel hebben dat er nu of in de toekomst geen woning voor hen is. Bijvoorbeeld wanneer:
 - ▶ Jongeren geen zicht hebben op een starterswoning en dus ergens anders moeten gaan zoeken naar een woning.
 - ▶ Ouderen geen plek voor hen zien om te blijven wonen wanneer ze hulpbehoevend worden.
- ▷ Kinderen het gevoel hebben dat de dingen die voor hen belangrijk zijn, zoals een voetbalveldje of hangplek niet bestaan of ook steeds verder verdwijnen.
- ▷ Men door de tijd steeds meer voorzieningen ziet verdwijnen (dit roept de vraag op: waar stopt dit?).
- ▷ Er vertraging is op belofde projecten die de leefbaarheid versterken, zoals de komst van de nieuwe multifunctionele accommodatie (MFA).
- ▷ Initiatieven van bewoners om het dorp leefbaarder te maken steeds vast lopen op gemeentelijke bureaucratie.
- ▷ Het moeilijk is voor bewoners om zich met het openbaar vervoer in en uit de kern te verplaatsen.
- ▷ Ouderen en kinderen zich niet meer autonoom kunnen bewegen door verlies van voorzieningen.

Daarom willen wij dat:

- ▷ Zevenbergschen Hoek als volwaardig dorp erkend wordt. Dit betekent:
 - ▶ Dat de gemeente qua woningbouw en voorzieningen niet alleen focust op de grotere kernen. Ook dorpse woonkernen hebben een basis aan voorzieningen en woningbouw nodig om een neerwaartse spiraal te voorkomen.
- ▷ De gemeente een eenduidige manier vormgeeft voor het oppakken van initiatieven van bewoners, waardoor deze niet steeds vastlopen op gemeentelijke bureaucratie.
- ▷ Er concreet toekomstperspectief komt voor jongeren en jonge gezinnen (betaalbare starterswoningen) en doorstroommogelijkheden voor ouderen.
- ▷ Er actief wordt nagedacht met kinderen van groep 7/8 om het dorp ook weer hun dorp te maken (voetbalveldje, hangplekken, etc.)

Wat wij verder nog belangrijk vinden:

- ▷ Er bewustzijn is bij de gemeente dat vertraging op beloofde projecten impact heeft op het gevoel van 'ertoe doen' en 'bestaanszekerheid' van de dorpsbewoners.
- ▷ De lijnbus (173) weer stopt in de kern in plaats van alleen bij halte Langeweg.
- ▷ NS, ProRail en de gemeente NS-station Lage Zwaluwe een veiliger, comfortabeler en schoner station maken.

Tot slot

We begonnen met het maken van deze visie met het ondersteunen van een participatieavond in de Zevensprong over Powerport: het gebied vanaf het haven- en industrieterrein Moerdijk tot en met de Amercentrale in Geertruidenberg, waar ongeveer 700 hectare ruimte moet worden gevonden voor de nationale energietransitie en het circulair en duurzaam maken van de industrie.

Er komt dus veel nieuwe en schone energie door of langs het dorp Zevenbergschen Hoek en deze plek is daarmee van belangrijke waarde voor de energietransitie. Echter, de verdere ontwikkeling van dit energieknooppunt en andere ontwikkelingen van de industrie zetten de leefbaarheid in de omgeving onder druk. Maar vanaf het begin vroegen wij ons ook sterk af: Hoe kunnen deze ontwikkelingen bijdragen aan de leefbaarheid. Waar zit de ruimte om niet alleen naast elkaar te bestaan, maar met elkaar?

In andere woorden, hoe kunnen de inwoners van Zevenbergschen Hoek samen met Powerport, de gemeente, de provincie, het rijk en andere betrokken partijen zorgen voor blijvende leefbaarheidsenergie voor de inwoners van Zevenbergschen Hoek? En hoe zorgen we er voor dat de lampjes van alle Hoekenaren ook in de toekomst kunnen blijven branden? Met deze visie nodigen we nadrukkelijk uit om het gesprek hierover te voeren.

Zonder de intensieve en constructieve samenwerking met de dorpsstafel en betrokken vrijwilligers was deze visie niet tot stand gekomen. Daarom willen we een extra woord van dank richten tot de dorpsbewoners die vanaf de start tot de presentatie op verschillende manieren betrokken zijn geweest.

Kernteam: Petra Schets, Cor Stoop, Fred van Weverwijk, Ad Zwanen.
Actieve vrijwilligers: Seb Luiten, Elly en Toon Ackermans, Anny den Ridder

